

O TEŽAVAH Z MANO (Karmen Šterk)

- * Mana je ime za polinezijsko nadnaravno moč, duha, ki prežema celotno eksistenco. Označuje vse učinke, ki so izjemni, vsak nepojasnljiv dogodek je posledica mane. Mana ni fizična moč, a ima fizične posledice.
- * Antropološka mana je ime tistega manjka, okoli katerega je organiziran vsak simbolni sistem in ki ta sistem drži skupaj. Predstavlja paradoksalen element, ki je hkrati možnost vzpostavitve kakršnekoli konsistence nekega sistema, in njegova negacija ter ima v vsakem od sistemov različen konceptualni okvir in naziv
- * Mana iz kaosa ustvarja red, je ime za tisto nerazložljivost, ki omogoča sleherno razlago, mana označuje sentimentalno naravnost do predmetov ali ljudi, mana je 'tisto več' v njih, je pogoj ljubezni.
- * Mana kaže, da ni ene resnice, koherentnega polja objektivnosti in konsistence

1. PROBLEMI Z ANTROPOLOGIJO

- * Mano je prva odkrila antropologija
- * Antropološka metoda terenskega dela: 1922 Malinowski → *Argonauts of the Western Pacific*; Radcliffe-Brown → *The Adaman Islanders*
- * Odnos antropologije do etnologije in etnografije: razmejitev po stopnji splošnosti oz. po stopnjah posplošitve etnografske evidence (Levi-Strauss)
 1. **ETNOGRAFIJA**: najbolj splošna veda, deskriptivna, nič ne pojasnjuje, ne teoretizira, ukvarja se z materialno kulturo. Tip etnografskega dela je *field work* – terensko delo, bivanje na terenu, korekten zapis in opis posameznih segmentov.
 2. **ETNOLOGIJA**: prvi korak k sintezi, komparativna veda, teži k določenim posplošitvam, ki so časovne, geografske in predmetne.
 3. **ANTROPOLOGIJA**: drugi in sklepni korak k sintezi. Predstavlja obče veljavna znanja o človeku, ki so kulturno in časovno univerzalna, institucije, ki medkulturno ne variirajo, zanima se za človeške in medkulturne univerzalije.

PROBLEM Z METODO

- * **Armed chair (foteljska) antropologija** → Frazer
- * **Field Workers (terenski antropolog)** → Malinowski
- * Terensko delo je metoda etnografije, etnologije in sociologije ('opazovanje z udeležbo')
- * **Antropolog poizvedovalec (inquirer)** → Rivers: preučevanje vsake podrobnosti v življenju in kulturi, vsakega člana skupnosti osebno spozna, poznavanje nativnega jezika. (etnološki teren)
- * **Antropolog opazovalec (observer)** → Malinowski: stopiti je treba v jedro dogajanja, ki se opazuje, sodelovati je treba v načinu življenja skupnosti, razumeti elemente njihove kulture od znotraj, z zornega kota pripadnika skupnosti. Antropolog mora postati domorodec, katerega opazuje – *going native* (antropološki teren)

EPISTEMOLOŠKI PROBLEMI

- * **Emsko-etsko**
 - Termina, ki ju je izoblikoval **K. Pike**, izhajata iz lingvistike, po zgledu terminov **fonemsko** (beseda) in **fonetsko** (črka).
 - Razlika med subjektivnimi pomeni besed v jeziku, ki si jih delijo nativni govorniki, in objektivnimi (metapozicionalnimi) pomeni, ki naj bi jih imele besede za pripadnike drugih jezikovnih skupnosti.
 - Gledišči emsko (od znotraj) in etsko (od zunaj) sta **izključujoči**.
 - Emsko se navezuje na **kulturno specifičnost**, etsko pa na **medkulturno veljavnost**. Emske študije predstavijo kulturo z zornega kota **opazovanca**, pripadnika kulture. Etske študije predstavijo kulturo z vidika **opazovalca**.
 - Opler pravi, da se etnografskega gradiva ne sme komentirati, vsake posplošitve pa so neznanstvene.

- Etske študije poskušajo uveljaviti medkulturno veljavnost terminov in konceptov, kar omogoča primerjavo ene kulture z drugo, pojavi se **problem 'prevajanja' kulture**. V emski opciji je nam kultura nerazumljiva, v etski pa nam je dostopna, a je popačena in nerazumljiva domačinom.
- Antropološka monografija naj bi bila terenski zapis, ki bi bil pripadnikom drugih kultur razumljiv, predstavljal naj bi holističen prikaz objektivnega stanja stvari, prikazal naj bi kulturo, kakršna 'res' je
- * **Etnografova magija**
 - Neznanstven prenos, kako gradivo, zbrano s terenskim delom, umestiti v neka splošna antropološka znanja, kako konkretnim podatkom podeliti splošno veljavnost (Malinowski). Sperber temu pravi intuicija, saj antropološkega gradiva »ni moč opazovati, lahko ga intuitivno dojamemo«
- * **Bongo-Bongoizem**
 - Antropologija je veda, ki se ukvarja s splošnimi značilnostmi in zakonitostmi človeške vrste in medkulturnimi univerzalijami. Tako védenje je vedno **generalizacija, posplošitev in simplifikacija**.
 - **Bongo-Bongo** je ime za tisto kulturo, na katero neka antropološka generalizacija ni aplikativna, ki zanika univerzalnost neke medkulturno 'univerzalne' institucije, in vsaj ena praviloma vedno tudi jo.
- * **Holizem**
 - Terensko delo v modernem smislu se je hkrati razvijalo s funkcionalistično paradigmo v antropologiji: kriteriji integriranosti, homeostatičnosti, nekonfliktnosti in ekvilibriuma socialnega sistema → primer so trobrijandski otočani.
 - O njih Malinowski napiše 3 knjige: *Argonauts of the Western pacific* (1922) → kula; *Sex and Repression in Savage Society* (1927) → spolnost; *Coral Gardens and their Magic* (1934) → magija. Samo podnaslovi del izdajo, da gre za isto kulturo.
 - To dokazuje **nezmožnost integracije kulturnih segmentov v holistično perspektivo**, četudi je ta zunanja.
- * **Problem objektivnosti**
 - Spor Meadove in Freemana o Samoi
 - **Meadova** 1928 objavi delo *Coming of Age in Samoa*. To je bila njena prva terenska študija, edini teren, na katerem je delala sama, stara je bila 24 let (1925). Njena hipoteza je bila, da **kriza adolescence ni medkulturno univerzalna**, ni produkt biologije ampak kulture. Iz treh vsi s skupaj 600 prebivalci je imela vzorec 67 deklet (14–9 let), ter kontrolno skupino 24 deklet. Njene ugotovitve so, da je stresnost krize adolescence kulturno pogojena s civilizacijskim razvojem vzgojno-izobraževalnih sistemov ter je odvisna od specifičnosti v socializaciji; otroci se lahko obrnejo na več ljudi, ne samo na starše; učenje je institucionalizirano brez prevelikih pričakovanj in pritiska; manj frustracij, saj moralne norme niso tako stroge; umirjen, počasen, nestresen stil življenja; manj travmatičnih izkušenj; enostavno organizirana družba; status je določen s principom geniture in spolom.
 - **Freeman** 1983 objavi Margaret Mead and Samoa: *The Making and Unmaking of an Anthropological Myth*, na podlagi svojega terenskega dela na Samoi iz let 1940, 1960 in 1968.

Mead	Freeman
→ Red, harmonija, pasivnost	→ Nered, agresivnost večine
→ Nefrustrirano svobodno predzakonsko življenje	→ Krščanska morala v prepovedi predzakonskih odnosov
→ Tabu deviškosti samo za dekleta z visokim socialnim statusom	→ Tabu devištva za vsa dekleta
→ Dekleta nimajo izrazitejših znakov krize adolescence	→ Kriza adolescence identična tisti v zahodnoevropskih deželah in ZDA
→ Individualizem ni vrednota	→ Visoka stopnja kompetitivnosti
→ Najmiroljubnejša in najmanj delikventna kultura na svetu	→ Kriminalno vedenje, prostitucija, umori, samomori

 - Freeman očita Meadovi, da je njeno terensko delo trajalo samo 4 mesece, da ni govorila natičnega jezika (tudi sam ga ni); da ni vzpostavila stika z domačini, ker ni živela med njimi ampak pri ameriški družini; da je izgubila distanco do svojega objekta, saj se je cele noči

zabaval z dekleti iz svojega vzorca; da je imela nereprezentančen vzorec raziskave (Freeman je imel 18 vaških veljakov).

- Kakšna je torej primerljivost podatkov Meadove z otoka Tao leta 1925 in podatkov Freemana z 200 km oddaljenega otoka Manus; ali je tabu devištva socialna (Mead) ali moralna (Freeman) kategorija.
- Pomembno je, kdo piše, kdaj in kje, s kom ali komu, v kakšnih institucionalnih ali zgodovinskih okoliščinah.
- Domačini o lastni kulturi ne govorijo resnice, posredujejo idealizirano predstavo o tem, kakšne bi stvari načeloma morale biti, ali odgovarjajo z vrsto lokalnih stereotipov, ali pa lažejo.

* **Metapozicija**

- Problem sovpadanja spoznavnega objekta in spoznavnega subjekta.
- Razlika med **védenjem** in **verovanjem**. Človek je nezmožen videti in vedeti tisto, česar ne verjame. Verovanje predstavlja pogoj možnosti védenja, horizont možnega védenja.
- Antropološko vedenje, humanistika ni področje nujnosti, temveč področje **možnega** in **verjetnega**: humanistična vednost nikoli ne more postati prava episteme.
- Nekaj lahko vemo ali verjamemo – **pa če lahko verjamemo tisto, česar ne vemo – ne moremo pa vedeti nečesa, česar ne verjamemo** – potem nujno verjamemo, pa če vemo ali pa ne vemo
- Področje verovanja determinira kaj bo videl in kaj bo iskal. Vsako monografijo je treba brati kot avtobiografijo.
- Antropološko védenje je individualno doživljanje kolektivne izkušnje gostiteljev,

* **Heterologija**

- Heterološka izkušnja je vsaka izkušnja, ki nam je **tuja**. Antropologija je heterološka veda. Zmožnost participacije v 'drugačnosti' in percepcija te drugačnosti kot objekta je tisto, kar je naredilo antropologijo.
- **Empatija**, reprodukcija, imaginarni prenos stanja zavesti
- **Nezmožnost popolne empatije**: razlike v kulturah, jezikih, spolna razlika... → epistemološki in metodološki problem (v nas se od rojstva vzpostavlja aparat kompleksnih referenc, zaradi katerega stvari vidimo popačene ali pa jih sploh ne).
- Malinowski je s poročilom s Trodbriandskih otokov postavil metodološki model preučevanja (tuje) kulture, s svojim intimnim dnevnikom pa je povedal resnico, da je ta model nedosegljiv. V intimnem dnevniku se pokaže kot rasist, ki ne razume trobriandske kulture. Ideal antropološke metode empatije poslušanja, potrpežljivosti in kozmopolitizma je uničil človek, ki ga je ustvaril.
- Malinowski ni edini ki prizna, da stvari s terenskim delom ne ustrezajo znanstvenim predpostavkam v antropologiji. To prizna tudi Leví-Strauss z izkušnjo z brazilskimi staroselci, katerih jezika ni znal, hotel je intelektualno bližino in fizično oddaljenost, dosegel pa je fizično bližino in intelektualno oddaljenost.
- Glavni problemi, ki so inherentni vsaki antropološki monografiji in teoriji so : nezmožnost popolne empatije, nezmožnost integracije emske in etske perspektive, nezmožnost gledati kulturo od zunaj, kot da jo gledaš od znotraj.
- Plessnerjeva teorija o človeku kot ekscentričnem bitju: v odnosu do svojega telesa zavzema centrično in ekscentrično pozicijo → je telo in ima telo na razpolago, človek živi, doživlja in hkrati doživlja svoje lastno doživljanje.

PROBLEMI S PREDMETOM

* Predmet antropologije za vsakega avtorja:

- **Morgan** (ustanovitelj socialne antropologije): študij sosledja faz kulturne evolucije
- **Tylor** (ustanovitelj kulturne antropologije): kultura kot celostni koncept, ki vključuje znanje, verovanje, umetnost, moralo, pravo, običaje in vse druge sposobnosti in navade človeka kot pripadnika družbe.
- **Durkheim** (socialna antropologija): primitivne družbe oz. družbe mehanske solidarnosti
- **Boas** (ustanovitelj ameriške antropološke pole kulturnega relativizma): razvoj kultur skozi zgodovino
- **Mead, Benedict** (šola zgodnjega psihologizma): posameznik oz. način na katerega kultura formira posameznika
- **Malinowski** (začetnik funkcionalistične paradigme v antropologiji): človek, kultura posredno, le kolikor vrši funkcijo zadovoljevanja univerzalnih bioloških potreb človeka.

- **Mauss** (predhodnik francoskega strukturalizma): človeška totaliteta (telo, duh in socialno-kulturni elementi)
- **Levi-Strauss** (glavni predstavnik francoskega strukturalizma): človek v vsej svoji totalnosti, splošne zakonitosti človeka kot kulturnega bitja in splošno veljavne zakonitosti vrste Homo Sapiens
- * **Sapir**: razlika med '*culture*' in '*as-if culture*' – razlika med dejanskim stanjem stvari v kulturi in serijo normativnih načel o tem, kako naj bi se predstavniki kulture vedli.
- * Ameriška antropološka šola **kultura-osebnost** (Linton, Kardiner): ali gre za vzorce konkretnega vedenja posameznikov v neki kulturi (*behaviour*) ali kulturni program, ki to vedenje vodi (*attitude*) – ali na ravni posameznika; ali gre v antropološkem vedenju za modalno osebnost ali za bazično osebnost.
- * Antropologija nima svojega predmeta, je **skupek ved** (Rotar)
- * Predmet antropologije je epistemološka razlika (spolna, kulturna, jezikovna...). Neidentičnost posameznika s samim seboj in vsakega posebej do vseh drugih, ta razlika je hkrati pogoj možnosti antropologije kot znanstvene discipline, njena končna meja in njen predmet.

2. O 'PRIMITIVNIH' DRUŽBAH IN KOZMOLOŠKIH SISTEMIH

EVOLUCIONIZEM IN KULTURNI RELATIVIZEM

- * **Evolucionizem** (pod vplivom knjige Darwina *The Origin of Species* iz leta 1859) postane dominantno izhodišče znanstvenega razpravljanja v družboslovju. Razvil ga je **Spencer** v 40. letih 19. stoletja. Spencer je za pojasnjevanje družbenih danosti uporabljal model biološkega organizma: družba predstavlja sistem z določenimi strukturami in funkcijami; družba predstavlja nivo socialne evolucije, ki je določena na temelju lastne strukturalne definicije.
- * Najpomembnejša predstavnika evolucionizma sta **Morgan**, ki je razvil model univerzalne in unilinearne kulturne evolucije, v kateri je vsaka stopnja razvoja obeležena s posebnim tipom socialne organizacije, posebnim tipom sorodstvene organizacije, posebnim načinom pridobivanja hrane in posebnim tipom tehnoloških specifik, primitivne družbe so v stanju barbarstva; in **Tylor**, ki se bolj osredotoči na problem kulture, prepričan je bil, da je kulturno evolucijo mogoče rekonstruirati s terenskim delom med primitivnimi ljudstvi.
- * **Kulturni relativizem (Boas)**: predpostavi, da ni ene same kulture (razlike v kulturah so razlike v doseženih stopnjah evolucije te kulture), da je kultur več, da so vse stare kot je stara človeška vrsta. Ni delitve kultur na inferiorne in supreiorne, kritika geografskega determinizma. Primitivne družbe so tiste, katerih dejavnosti so malo raznolike, katerih oblike življenja so preproste in katerih kulture so z vidika vsebine in forme pomanjkljive in nedosledne.
- * Študije primitivne mentalitete: pomanjkanje razmišljanja, predlogičnost, nekonceptualnost in nezmožnost vzročno-posledičnega mišljenja
- * Vsa stališča so na evropocentričnih osnovah (odbijajoče in ksenofobične reakcije na neznane, drugačne družbene oblike)

SODOBNE OPREDELITVE

- * Izraz 'primitiven' ima negativen prizvok, naj bi bile to družbe izven vzorca logične misli in izven zgodovine
- * **Levi-Strauss pa pravi, da so to primitivne družbe ljudstva, ki se po svoji družbeni strukturi in po razumevanju sveta smatrajo za fundamentalna, ko jih primerjamo z našo družbo.**
- * 'primitivno' se nanaša na osnovne vzorce strukture, ki jih je moč najti v vseh družbah in sicer v smislu rudimentarnosti
- * Kuper pravi, da ni socialne organizacije, ki bi ustrezala antropološkim teorijam o primitivni družbi → je le **iluzija o primitivnih družbah**
- * V antropologiji se pojem primitivne družbe označuje kot da so prostorsko omejene, njihova populacija je relativno nemobilna-posamezniki so vse življenje povezani z istimi ljudmi, posledica tega je ena sama sorodstvena mreža, ki povezuje vse njihove pripadnike; vsi aspekti socialnega življenja teh družb so prežeti z religijskim.

KOZMOLOŠKI SISTEMI-RELIGIJA

- * Družbe se vzpostavijo ali na sorodstveni ali teritorialni osnovi

- * Mauss – človeška totaliteta naj bi bila sestavljena iz biološkega, družbenega in psihičnega. Četrta dimenzija duha pa naj bi združila pojme iz kategorije nezavednega in kategorije kolektivne misli. Razprave o primitivnih družbah gredo na področje primitivne religije, in vključuje vse kreacije človeškega duha in domišljije.
- * **Primitivna religija so religijska verovanja, prakse in institucije, ki se nahajajo izven sistema treh sodobnih monoteističnih religij razodetja: judaizma, krščanstva in islama.**
- * Najbolj groba razdelitev antropoloških pristopov c študiju primitivne religije je razdelitev na **evolucionistično in funkcionalistično paradigmo.**
- * **Evolucionizem** je predstavljal religijo kot **linearno gibanje od preprostega h kompleksnemu.** Paradigma 'bolj enostavno – bolj univerzalno – zgodnejše po poreklu' je bila opuščena, ko je bila opuščena sočasno s hipotezo o jasni razločevalni meji med primitivnimi in modernimi religijami in z ugotovitvijo, da religijska organizacija primitivne misli kot struktura, ločena od tovrstnih struktur našega sveta, ne obstaja. Evolucionistična in romantično-dekadentna orientacija v zgodovini preučevanja primitivne religije: obsesija o razvoju in začetkih religije in vztrajanje na čisti in preprosti, linearno kontinuirani genezi.
- * **Funkcionalizem:** sinhrono preučevanje, razprave o funkciji, pomenu in vlogi religije v celotnem socialnem sistemu neke družbe.
- * **Sveto in nečisto:**
 - Jedro religioznega tvori moment svetega
 - Psihološka (Wundt), fenomenološka (Otto) in sociološka (Durkheim) šola. Antropologiji najbližja je bila **sociološka paradigma svetega:** pojem svetega kot antiteza profanega, navadnega, preprostega. Pod predhodno naravo svetega gre razumeti dejstvo, da **sveto ni tako od nekdanj, ni tako v vseh družbah in da tudi v določeni družbi glede na kontekst spreminja svoj značaj.**
 - Durkheim religijska dejanja označi kot reprezentacijo izražanja naravnega sveta, religijske obrede pa kor predpisana pravila občevanja s svetim. Religijo je definiral kot **poenoten sistem verovanj in praks, povezanih s svetimi t.j. izločenimi in prepovedanimi stvarmi; verovanj in praks, ki v moralno skupnost, imenovano cerkev, združujejo vse svoje pripadnike.**
 - V svetem obstaja razcep: na eni strani so od boga ljubljene stvari, ki sprožajo reakcije spoštovanja in hvaležnosti, na drugi strani pa imamo radikalno drugačne, nečiste stvari, ki sprožajo prezir, strah, grozo.
 - Vidiki nečistosti: vse nenavadno, nenaravno, kar je v samem jedru sumljivo in vzbuja tesnobo; redki pojavi, mešanje stvari, vse novo, odstopanje od pravil sistema narave. Nečisto ruši definicijo. Nečistost ima strukturo mreže pomenov.
- * **Magija:**
 - Imamo pomanjkljivo besedišče
 - Vsako jasno ločnico med **magijo** in **religijo** je nemogoče načrtati, saj imata istorodne elemente: **struktura je neempirična, njeni učinki nepreverljivi, obe se upirata vsaki racionalni razlagi.**
 - Magija razdeljena na **dobro** in **zlonamerno, belo** in **črno**, Evans-Pritchard je dodal še **moralni in legalni** kriterij. Čarovništvo, preroštvo in magijo je označil kot intelektualno koherentni sistem, vsak razlaga in dokazuje druge. Integralen del sistem zajemajo tudi mistična verovanja tipa *sorcery* (negativna magijska tehnika, ki temelji na verbalnem uroku, s ciljem prizadejati nekemu fizično bolečino)
 - Magija ne razlaga kavzalnosti, razloži **koincidence**, pojasni, ne zakaj se stvari dogajajo, ampak **zakaj se dogajajo tukaj in ne tam, zdaj in ne prej ali pozneje.**
 - Sistemi magije in religije so različne oblike vzpostavljanja **reda**. Vsak red je slab, a vsak red je boljši kot nered. Vsak sistem po svojih najboljših močeh preprečuje dezintegracijo, anomijo in kaos.

3. O MANI IN NEKATERIH Z NJO POVEZANIH STVAREH

- * Mana je koncept, ki se zapira vsaki interpretacij in analizi
- * Pojem mane je razložen kot moč, mogočnost, nadnaravna moč, božanska moč

- * **Cordington:** mana je vsepacifiški univerzalni izraz za nadnaravno moč in vpliv. Označuje vse učinke, ki so nad močjo ljudi in izven običajnih naravnih procesov; prisotna je v atmosferi življenja, pripeta na ljudi in stvari ter se kaže v rezultatih, ki so lahko posledica le njenega delovanja. Vsak rezultat in posledica, ki je nepojasnljive, neobičajna, ki izstopa, je intervencija mane. Ta vpliv ni fizični, kaže pa se kot fizična sila ali kaka druga moč ali izrednost. Moč mane deluje tako v dobri kot zli smeri. Z mano se definira statusna, socialna, prostorska in predmetna diferenciacija v neki družbi. Mano imajo duhovi narave, duše umrlih in druga nadnaravna nepersonificirana bitja, njihovi zakoni, kodificirani v običajih, in mesta ter predmeti, ki so z njimi v neposredni povezavi in hkrati predstavljajo vir preživetja.
- * Koncepti mane naj bi predstavljali univerzalni okvir in osnovo vseh religijskih in magijskih sistemov v primitivnih družbah.
- * Heterološka dimenzija antropologije v pristopu k analizi mane → več zornih kotov:
 - Maretti verovanje v mano označi kot antimatizem
 - Durkheim: → Označi jo kot obliko pojma moči.
 - Pri Indijancih Dakota: wakan = veliki duh
 - V polinezijskih jezikih je mana sprva pomenila avtoriteto. Totem ni le simbol mane in boga, je tudi simbol družbe. Moč mane izvira iz družbe same, je družba sama, in posameznik je ima le toliko, kolikor je njegov položaj v družbi izjemen
 - Duša posameznika je individualizirana mana, kolikor je posameznikova duša del kolektivne
 - Lowie: mana deluje takrat, kadar se človek loti nečesa, česar v 'normalnih' pogojih ne bi zmožel, a mu vendar uspe, mana je čudež; kot deviacija od pravila je vedno zaznamovana s tabujem kot ambivalentnim odnosom do te deviacije
 - Mauss: mana je hkrati lastnost, substanca in dejavnost. Mana deluje kot avtonomni sistem.
- * Mana označuje vse magijsko oz. magijski korpus idej o nadnaravnem

DAR

- * Maussova analiza primitivnih prestacij, dara in potlača → **nujnost vračila sprejetega daru, obvezno dajanje in obvezno sprejemanje darov.** Značaj je torej prisilne in ga vodi interes. Na to gleda kot na totalne družbene fenomene, ki vključujejo religijske, ekonomske, pravne in moralne institucije.
- * **HAU** → **maorski koncept duha darovane stvari.** Kar je mana v teoriji magije oz. v simbolni misli nasploh, j hau v teoriji daru. Vsak dar v sebi nosi hau. Lastnik darovane stvari ima moč nad prejemnikom, čeprav je dar že izročen, saj mora prejemnik dar vrniti. Darovalec dobi magijsko in religijsko moč nad obdarovancem. Sprejeti dar pomeni od nekoga sprejeti del njegovega duhovnega bistva, njegove duše. Darovi niso le želene stvari, so tudi stvari, ki se jih je bolje čim prej znebiti.
- * **Potlač** je obredna redistribucija dobrin. Posedovati je prestižno, še bolj pa je prestižno razdajati svoje imetje. Vračati darove v vse večji meri pa nosi največ družbenega pretiža in določa najvišji status.
- * Bloch → hasina na Madagaskarju: povezava med konceptoma dar in mana. Hasina pomeni najprej dar nadnaravnih sil, moč, ki jo poseduje avtoriteta, in pa naravno moč, ki jo z darovi avtoriteti zagotavljajo njeni podrejeni. Hasina je stanje podrejenih in nadrejenih

KULA

- * Kula je ceremonialna, visoko kompetitivna izmenjava dobrin med prebivalci Trobriandskih otokov, institucija, ki prežema in integrira vse socialne aspekte življenja domačinov tega otočja v enovit funkcionalen sistem. To je poseben tip potlača, ki se od darovanja razlikuje po vstopu **kompetitivnega elementa** – dar v potlaču je vedno treba vrniti v vsaj enaki ali večji meri.
- * **Kula je obredna medplemenska izmenjava darov v obliki zapestnic in ogrlic iz školjk, ki predstavljajo »zgoščeno bogastvo« in nimajo neposredne uporabne vrednosti izven kule.** Vsi sprejeti darovi se morajo po izteku določenega časa nujno podariti v obratni smeri kot so prišli. Možnost kredita. Kula nima nobenega pragmatičnega cilja, pojasnjuje se jo le deskriptivno ne pa eksplanatorično. Predmeti kule so cenjeni zaradi svoje preteklosti, »zgodovinskega sentimenta«.

- Pri vsem tem se pojavi individualizacija in personifikacija daru, vpliv na trenutnega lastnika, s seboj nosi prestiž ali pa mgijsko moč prvega lastnika, značaj menjave je nujen, nezavedno prisilen.
- * **Firth:** - Teorije o mani so prikrojene etnografski analizi; so poskusi natančnega prevoda besede, poskusi razčlenitve vsebine relacije med koncepti mana in drugimi miselnimi vzorci v istem družbenem okolju; poskusi preučevanja dejanskih kontekstualnih rab besede; Izpostavi nezmožnost prevoda besede
 - Na Tikopiji obstajata dva izraza: mana in manu
 - Pravi, da je mana le plod antropološkega dela, mana je le skupni imenovalec, predpisan kategorijam, ki jih naša družba običajno razločuje kot popolnoma nepovezane; kategorijam, ki predstavljajo materialne dogodke, osebne attribute poglavarjev, materializirano voljo in hotenje nadnaravnih bitij ter vrednostne sodbe s pozitivno konotacijo.
 - * **Hobgin:** - Na Salomonovih otokih pojem nanama, ki je vedno nepersonalna. Z žrtvovanjem in s shranjevanjem skalopov mrtvih sorodnikov si domačini zagotovijo podporo duhov, da bo njihova nanama delovala njim v prid. V primeru kršenja tabuja incesta in uboju sorodnika ne morejo več računati na podporo naname.
 - Žrtvovanje označi kot religijski akt z magijskimi elementi, magijo pa za rezultat konkretnih okoliščin. Magija dobi svojo moč prek združitve z nanamo. Magija izven človeka ne obstaja.
 - Mano Salomonovih otokov se prepozna v zahodnih izrazih: uspešnost, socialni ugled, vpliv, sreča, Božja previdnost. Mana je konkreten, pragmatičen element pojasnjevanja realnosti, ne abstraktna, filozofska teorija, v kateri bi ta realnost bila utemeljena.
 - * **Keesing** - Mana se nanaša na socialne nivoje realnosti, na povsem profane stvari; je utemeljena v socialnem sistemu, označuje avtoriteto, politično hierarhijo in svetost poglavarjev, socialni status
 - Mana je stanje, ni stvar. Stanje mana pa je stanje uspešnosti, resnice, moči, častnosti, sreče, realizacije – je abstraktno stanje ali kvaliteta, ne pa nevidna duhovna substanca ali medij.
 - * **Sapir:** - Verovanje v kozmične moči (mano) je poglobitni tip religijskih verovanj, ki racionalizira ozadje religijskega vedenja; je verovanje v misteriozno moč, s katero je prežet svet
 - * **Linton:** - Na polinezijskem primeru je potrdil Durkheimovo označbo mane kot totemskega principa. Vsak klan je individualiziran z lastno, lokalno različico mane in s tem z različnim odnosom do klanskih tabujem
 - Mana je dedna, dvojno mero mane imajo določene predpisane zakonske zveze, sklenjene znotraj socialno prestižne skupine
 - Mana je moč izpolnitve, izvršitve; je brez duše in je brezčutna
 - * Južnoazijska institucija lova na glave

POTLAČ

- * Termin je uvedel Boas pri plemenih Indijancev **Kwakiutl** (SZ Amerika); označil ga je za distribucijo posesti s poglobitnim principom obrestne naložbe. Predmeti distribucije in uničevanja so **odeje in bakreni krožniki**, ki simbolizirajo bogastvo. **Več kot je predmetov, ki jih posameznik razdeli ali uniči na potlaču, in več kot priredi potlačev, višji socialni status in ugled uživa.** Radodarnost je med primitivnimi ljudstvi nujen atribut moči.
- * Edini način, da se stvari, pridobljene v gosteh, povrnejo, je uprizoriti še en potlač, ki se jih prireja ob pomembnih dogodkih. Gre za ponovitev in preseganje samega presežka daru iz predhodnih potlačev. Nujno je sprejeti, oddati in vrniti. Na potlaču sodelujejo poglavarji dveh ali več klanov, gre za ugled celotnega klana. Najboljši udeleženec potlača je tisti, ki mu uspe razdeliti ali uničiti toliko darov, da mi jih ne morejo vrniti.
- * Družbeni prestiž osebe ali skupine ni dan in trajen
- * Potlač je obredno razsipniški po načelu vračanja v večji meri s ciljem **vzpostaviti hierarhijo med rivali** → dostojanstvo, ugled, mana

- * Mana dar, kula potlač → recipročnost, premestitev sovražnosti in nevarno sproščanje socialnih napetosti, definiranje socialnih statusov in korespondenčnih vlog, okvir za kontinuiteto in predikabilnost

ZAKLJUČKI ANTROPOLOŠKEGA PRISTOPA K MANI

- * Mana ureja kavzalni odnos
- * Logični pozitivizem trdi, da filozofija ne more predstavljati teorije, temveč le realnost. Strukturalizem pa izhaja iz obratne predpostavke – realnost je le teorija, ki mora biti filozofska. Leví-Strauss pravi, da mana pripada kategoriji misli, ne kategoriji realnosti
- * Presežek pomena
- * Mana je lahko vse: moč in akcija, kvaliteta in stanje, abstraktno in konkretno → ničta simbolna vrednost. Mana kot ničti označevalec je vpis subjekta v sistem. Skrivnost mane je skrivnost celote

KRITIKA IN SKLEP

- * Vse, kar obstaja, in vsako izjavljanje o tem obstoju nosi s seboj mano, neubesedljiv, nepredstavljen presežek pomena, ki je konstruktiven za vzpostavitev vzajemnosti členov označevalske verige, strukture strukture, za tvorjenje znaka kot označenca in označevalca.
- * Nezmožnost popolnega pomena, metagovorica kot obča resnica jezika je nemogoča
- * Mana je pogoj delovanja simbolne misli, ne ostanek učinka empiričnosti, in ne, kot je mislil Leví-Strauss, učinek smisla, ampak samo evocira njegovo odsotnost.
- * Mana je višek, ki ga proizvede vsako govorjeno dejanje
- * Mana predstavlja izraz, ki označuje vse, kar se nahaja izven pomena, kar uide razlagi na podlagi spoznanja, kar je na daru in objektu nezvedljivega na njegovo uporabno vrednost. V tem smislu označuje vse elemente nereda, diskontinuitete, neprediktabilnosti in s tem postavi mejo, do kam red sega in od kod naprej ga več ne bo.
- * Leví-Straussu je spodletelo v analizi mane, ker mu pri komplementarnosti označevalca in označenca mana predstavlja zgolj mašilo za empirično odsotnost pomena in s tem zapade metafiziki prisotnosti; zaradi manjka slehernega nanašanja na subjekt in na njegov korelativni manjo – željo. Spodleteli mu je v prepoznavanju mane kot ničtega simbola. Mana, ki sama ne nosi pomena, ki deluje kot zgolj zaznamovanje prisotnosti pomena, pomeni opredeliti mano na istem nivoju – v empiričnosti; vendar pa imamo opravka s svojim lastnim manjkom, s falosom. Mana ne označuje tega, česar se lahko nadejamo spoznati, ni nujna zgolj zaradi empirične omejenosti slehernega človekovega spoznanja; ni zunanja meja označevalne verige, temveč njen notranji rob.
- * Za Leví-Straussa je mana učinek empiričnega, učinek smisla; Lacanu predstavlja pogoj simbolnega, pogoj smisla.
- * Funkcija pojmov tipa mana je vzpostavitev simbolnega polja (Drugega), natančneje roba njegove strukture. Ni metagovorice, neke zunajjezikovne realnosti. Metagovorica ima dve epistemološki meji: gre za nezmožnost razmejitev mesta izjave od mesta izjavljanja, identifikacija resnice kot v sebi ne-cele.
- * Edini varuh reda mane je njen stalni spremljevalec tabu. Tisto kar si želimo je mana, tisto kar nam to žejo prepove je tabu. Večja kot je želja, večja je prepoved – velja kot je mana, večji je tabu.

4. TABU

- * Tabu je polinezijski koncept. Prvi je o njem poročal kapitan Cook (1777), prevedel ga je kot posvečeno, nedotakljivo, kasneje so ga prevedli tudi kot »prepovedano ali sveto stvar«. Frazer ga definira kot splošni, tehnični termin, ki označuje fenomen, najden ne le v Polineziji, temveč razprostranjen na širših geografskih območjih.
- * Antonim besede tabu je v Polineziji beseda »noa«, ki pomeni običajen splošen. Sveto in čisto prinašata absolutno ločena pomena, toda z vidika njunega razmerja do običajnosti sta oba enako problematična in neobičajna.
- * Dualnost izraza tabu: sveto in nečisto; ki izvira iz nediferenciranosti mentalitete primitivnega človeka, ki še ne loči med svetim in nečistim → 2 kategoriji tabujev: **tabu svetosti** in **tabu nečistosti** → razlika med »naklonjenimi in nenaklonjenimi božanstvi« → tabu je del svetega in sveto je del tabuja

- * Odbojno nečisto in privlačna moč sta prototipa odstopanja od pravil, ki so najprej pravila narave in nato pravila kulture.

ZGODNJI ANTROPOLOGI O TABUJU

- * **Frazer:**
 - Tabu je institucija vseh primitivnih družb, ne samo polinezijskim
 - Tabu implicira in zapoveduje določeno strogo in natančno kodificirane odnose, pravila in postopke ravnanja z elementi nečistega in svetega, ali prepoveduje kakršnokoli vzpostavitev teh odnosov.
 - 2 glavna negativna tipa prepovedi: prenosni tabu stika (metonimična variacija) in homeopatski tabu podobnosti (metaforična permutacija). Če nekdo pride v stik s tabuiziranimi predmeti, ki je s tem kršil tabu, tudi sam postane tabu. Velikosti kršenja tabuja avtomatsko in recipročno odgovarjajo posledice. Pri največjih tabujih kot tabu incesta, je kazen smrtna pri manjših pa obredno čiščenje.
 - Magija predstavlja teorijo, tabu pa negativni izraz njenega praktičnega dela
 - Nevarnost kot posledica kršenja tabuja je zgolj iluzija. Toda s stališča učinka sta obe posledici v umu primitivnega človeka povsem istovetni.
 - Najmnožičnejši tip tabujske prepovedi je prepoved določene vrste hrane → institucija totemizma kot praksa negativne magije. Ostali tipi tabujskih prepovedi so razdeljeni na tabuizirana dejanja in besede.
 - Smisel tabuja je razdelitev univerzuma na sveto in profano in zaščititi enega pred drugim.
 - Tabuizirane osebe: osebe na visokih in močnih družbenih položajih zaradi njihove politične, religijske, magijske ali ekonomske pomembnosti, osebe v prehodnih stanjih, v mejnih stanjih, mrtve osebe. Tabuizirana dejanja: prepoved uživanja določene vrste hrane; tabu občevanja z osebami, ki so že po sebi tabu, s tujci; uporabljanje e tabuiziranih stvari; razkazovanje ali dotikanje določenih delov telesa; prihod in odhod od doma... Tabuizirane stvari: določeni deli ali substance človeka; absolutno prepovedana vrsta hrane, vsa hrana in predmeti, povezani s pripravljanjem in uživanjem hrane. Tabuizirane besede: nanašajo se na poimenovanje tabuiziranih stvari, oseb, dejanj; izgovarjanje osebnih imen
 - Relativizacija zdravega razuma: tabuji niso le praznoverja, so zdravorazumski v nekem drugem, nam tujem razumu. →
 - vzpostavitev socialne funkcije tabuja kot mehanizem nadzora, kot primer primitivnega zakona. Tabu je kot zakon nedotakljiv in neodvisen od posameznika. Tabu kaznuje avtomatsko, nanj se sklicujemo za kršitve drugih. Je avtosubstencen in avtoreproduktiven.
 - Dilema ali je prepovedano, ker je želeno, ali pa je želeno, ker je prepovedano. Tabuji so tiste stvari, ki so najbolj želene.
- * **Freud:**
 - Deluje prisilno in eliminira zavedne motivacije (Kantov kategorični imperativ).
 - Dvoplastna prepoved se navezuje na nagon Jaza in seksualni nagon → tabu eksogamije. Kazen je avtomatska in smrtna.
 - Vedenje pripadnikov primitivnih družb primerjal z vedenjem prisilnih nevrotikov: prepovedi so pri obeh nemotivirane, skrivnostne in prisilne; prepoved stika; prenos po osi podobnosti s prepovedanim; izoblikovanje prisilnih ceremonialnih dejanj za preprečitev stika s podobnim.
 - Geneza prisilne nevroze: močna želja po dotiku lastnih genitalij v otrokovih zgodnjih letih naleti na ostro prepoved s strani ljubljenih oseb, ki prevlada nad željo, ki je ne odstrani, a jo potisne v nezavedno → sproži se nastanek konfliktne situacije med željo in prepovedjo, kar vodi v ambivalenten odnos do objekta → iskanje nadomestne, kompromisne necenzurirane poti realizacije in novo obliko zastopstva želje, ki bi cenzuro prevaralo in tako osvobodilo obstoječe napetosti.
 - Osnova tabuja je prepovedano dejanje, katerega si želi nezavedno. Material tabuja je nezadostno potlačena želja, njegov cilj pa je odrekanje.
- * **Durkheim:**
 - V mejah trikotnika totem-klan-eksogamija
 - Tabu je institucija, primerljiva s kategoričnim imperativom, postavi ga v sfero religioznega (nasproti Frazerja).

- Glavna je prepoved stika, utelešena v prepovedi uživanja totemske živali in prepoved kršenja klanske eksogamije
- Tabu mora biti depersonaliziran, izraz družbenega zastopstva
- Tabu je simbolna distanca
- * **Radcliffe – Brown**
 - Tabu je obredno izogibanje ali obredna prepoved, ki se nanaša na obredni status in obredne vrednosti ter se definira izhajajoč iz njih. Obredna izogibanja so magijskega in religijskega značaja. Razlogi za izogibanja so pozitivna ali negativna, prisilne narave, prisila pa je zunanja, družbena, ne notranja, njihova funkcija je razumljiva le z zornega kota prispevka k obstojnosti in konsolidaciji družbe in njihovega doprinosa k ohranjanju njenih institucij
 - Družbena prisila so kodificirana zakonska pravila in pravni mehanizmi. Sankcije izvaja družba.
 - Tabuji določajo družbeno vrednost stvari, dogodkov, ljudi.
 - Institucionalizirani odnosi **izogibanja** (obliko spoštovanja in priznavanja avtoritete) in **šaljenja** (institucionalizirani odnosi dovoljenega nespoštovanja). To spremlja vzajemna menjava darov in uslug. Izražanje družbene konjunkcije in disjunkcije. Simetričnost odnosov implicira enake statuse. Funkcija teh odnosov je premestitev in sprostitvev socialne napetosti (kulta, potlač, dar)

DVE SODOBNI OPREDELITVI: JEAN CATENEUVE IN EDMUND LEACH

- * **Cateneuve**
 - Tabu predstavlja kategorični imperativ; je reprezentacija, razodetje numinoznega.
 - Milske sankcije vedno spremljajo tudi družbene
 - Tabu simbolizira zlom pravila, ki je samozadostno, pri tem pa je pomemben učinek dejanja.
 - **Univerzalnost** tabuja
 - Tabu označi kot prepoved, ki deluje v določeni družbeni skupini, drugim se zdi, da je ne opravičuje noben racionalni argument
- * **Leach**
 - Neracionalnost prepovedi nanaša na konvencije o hrani, spolnosti, nagoti. Za najbolj problematične označi: spolnost, umor in domene religijskega.
 - Na verbalne tabuje se vežejo vedenjski in obratno. Izpostavi vez med dejanji, ki so bodisi prepovedana ali strogo normirana, in med verbalnimi izkazi teh dejanj, ki bodisi popolnoma umanjajo ali pa so podani metaforično (razsežnost govora simbolov, povzdignjenih na raven kulture).
 - Človekovo vedenje do tabuja je ekspresivno, ekspresivna dejanja predstavljajo signale, znake in simbole.
 - Tabu označi za nadnaravno sankcijo, ki deluje identično kot razni represivni ukrepi v modernih družbah.
 - Norme se v vsaki kulturi ločijo na pravne (kršenje=prekršek, zločin) in religijske norme (kršenje=greh). Norme se lahko prekrivajo. Tabujske prepovedi zadevajo tisto polje, katerega neupoštevanje je oboje-greh in prekršek

PREPOVED INCESTA

- * Tabuji so generacijska transmisija in s tem kolektivno izražanje; so obligatorni za pripadnike neke družbe, v njej zavzemajo avtonomno mesto.
- * **Tabu incesta** (prepovedi spolnih odnosov med najožjimi) je v vsem kulturam univerzalna, je nargumentirana, sama po sebi umevna, zahteva najostrejše sankcije. **Univerzalnost** je v tem, da se v vsaki kulturi vsaj ena relacija spolnega odnosa tretira kot incest.
- * **Sorodstvo** je kot tipizacija socialnega vedenja.
 - Za pionirsko delo na to temo velja **Morganova** knjiga *System of Consanguinity and Affinity of the Human Family* (1871): večfunkcionalni karakter sorodstvenih odnosov, ki jih organizirajo primarni členi. Odnosi so funkcionalno posplošeni (so tudi gospodarski, politični, ideološki... odnosi).
 - **Fortes** in **Evans-Pritchard** sta v 40. letih formulirala **potomstveno teorijo** v preučevanju sorodstvenih sistemov. Njuna izhodišča: analitična nerelevantnost terminologije sorodstva, univerzalnost družine kot biološke entitete, generična povezanost medsebojnih odnosov

znotraj družine ter javnih in političnih odnosov znotraj širše skupnosti, povezanost, ki daje primat odnosom znotraj družine.

- **Radcliffe-Brown:** sorodstven sistem po krvi in poroka: osnovna enota tega sistema je zgrajena iz moškega, njegove žene in njunih otrok (trikotna sestava vezi). Sorodstvo je vedno po krvi in potek po nivoju unilinearnih skupin potomstva: patrilinearnost ali matrilinearnost. Veljajo pravila potomstva, eksogamije in raznovrstnih funkcionalnih povezav na temelju gospodinjstva, pravnih in političnih norm in posedovanja skupnega prostora.
- **Levi-Strauss:** v sorodstvu niso glavni elementi, ampak odnosi. Na začetku sorodstvena struktura vedno implicira zakonsko zvezo, sorodstveni strukturi se poleg moža, žene, otrok, pridruži še možki, od katere je mož ženo dobil, mu jo je odstopil → **aliansna teorija:** elementi se artikulirajo preko menjave, načina klasifikacije sorodnikov ter odnosov vzajemne alianse med segmenti. Obstaja harmonični (če potomstvo in mesto naselitve družine sledita istemu principu) režim menjave, ki vodi v generalizirano menjavo matrilinearnega ali patrilinearnega tipa in disharmonični, ki vodi v restriktivno menjavo. Menjava žensk ima tako primat nad potomstvom, najpomembnejše vezi so tiste, ki se nanašajo na poroko.
- * Tabu incesta predstavlja zaščito vrste pred katastrofalnimi posledicami zakonov, sklenjenih med krvnimi sorodniki (Morgan, Maine). Vendar obstaja možnost, da bi s kombinacijo takih genov pridobili 'boljši' genetski material, boljše predispozicije za lastnosti.
- * Izogibanje incestu je **socialno** in ne biološko vedenje, saj pod tabu incesta spadajo tudi tisti sorodniki, ki niso krvni
- * **Westermarckov učinek:** pomanjkanje erotičnega nagnjenja do oseb, ki živijo skupaj že od otroštva
- * **Eksogamija:** nanaša se na prepoved sklepanja zakonskih zvez znotraj definirane skupine sorodstva, tabu incesta pa se nanaša na prepoved spolnih odnosov.
- * **Freud:** očetove (ki so ga umorili ljubosumni sinovi) prepovedi postanejo družbene institucije, tabu; interiorizacija zapovedi teh institucij vzpostavi nadjaz, ki izvaja funkcijo nadzora nad zapovedjo. Freudova analiza tabuja je postala prototip neznanstvenega pristopa v znanosti – »a just so story«
- * Prepoved incesta je prehod iz narave v kulturo, je pogoj in učinek kulture.

ZAPOVED MENJAVE

- * Temelj sklepanja zakonskih zvez so menjave. Vstop v zakonsko zvezo predstavlja vstop v družbeno strukturo, ki je ponazorjen s pridobitvijo družbenega statusa.

DAR, KULA, POTLAČ (PONOVO)

- * Prepoved incesta tvori kontinuiteto in prediktabilnost. Eksogamne zapovedi dodajo še prisilo.
- * Menjava žensk med družbenimi skupinami je prototip vseh menjav, ki temeljijo na recipročnosti.
- * Dobrine, distribuirane v instituciji potlača, izven te institucije nimajo prve vrednosti, z eno izjemo: kot dota pri sklepanju zakonske zveze.
- * Kula je oblika dvorjenja. Simbolizira zakonsko zvezo: partnerstvo v kuli temelji na lojalnosti in predpostavlja visoko stopnjo zaupanja.
- * Tabu incesta: odpoved materi, sestri ali hčeri kot objektu spolnega odnosa
- * Simbolna instanca, ki jo s tabujem incesta vnese kultura je stvar zakona, ki ga lahko predstavlja biološka, socialna ali mitska instanca
- * Ženske so lahko predmet distribucije šele, ko je mati prepovedana-nemogoča.

5. LOGIKA OZNAČEVALCA

ZNAK, OZNAČEVALEC, SIMBOL

- * Stoiki so utemeljitelji ideologema znaka. Skozi svoj nauk o odnosu med zvokom in pomenom prvič mislili znak kot celoto, ki se vzpostavi skozi razmerje označevalca in označenca.
- * Po Saussurju (utemeljitelj ženevske lingvistične šole in sodobne strukturalne lingvistike) je znak spoj označevalca z označencem: označevalec/označeno: S/s. za ta znak je značilna arbitrarnost (ni naravna vez) in linearnost

- * Diferencialnost znaka: znak obstaja le, kolikor ima svoje mesto v sistemu; vrednost znaka se pokaže zgolj v razliki do drugih znakov tega sistema. Saussure pravi, da so v jeziku samo raulike, da znak nima pozitivne vrednosti, jezik je oblika in ne substanca.
- * Tekmeci znaka: simbol, signal, indic, ikona. Saussure loči med znakom in simbolom. Simbol je kot vez označevalca in označenca predstavlja določeno sled naravne vezi, je motiviran.
- * Peircova delitev znakov na ikone, indice (indekse) in simbole, Sebeok doda še signal in simptom. Simbol je znak, ki funkcionira na osnovi družbene konvencije, neke 'dogovorjene' zveze med označevalcem in označencem, na nekaj se nanaša zaradi moči kakega zakona.
- * Lacan omenja samo označevalca, ne več znaka. Označevalec predstavlja enega od elementov označevalske verige (S_1-S_2). Označevalec družji mesto drugemu označevalcu in se mu potem odmakne. Označevalca sovpadata le prek točke prešitja. Lacan pravi, da je označenec učinek označevalca.
- * Znak in označevalce se ločita po svojih temeljnih razsežnostih – arbitrarnosti in diferencialnosti. Arbitrarnost: če lahko znaku prisodimo zunanjo mejo, glede na katero so arbitrarni. Ko te meje ni več, je stanje gibanja v krogu brez opore, ki zaznamuje diferencialnost označevalca. Meja vseh označevalcev je v verigi meja neke 'čiste' razlike, čistega označevalca. Celota v razmerju do svoje zunanje meje; v nasprotju s simbolom, zataji samo mejo, deluje v okviru nekega mitskega kontinuuma s svojim objektom, kot vključen v svoj objekt. Znak ko zunanji-arbitraren glede na 'stvar', simbol kot notranji označeni 'stvari'; dva načina izoginitve notranjemu robu
- * Označevalce je tisto, kar reprezentira subjekt za drugega označevalca

O TEŽAVAH Z VSEM

- * Lacan: struktura je antonimična (ekscentrična), logika ne-celega
- * CLS & Lacan: struktura se gradi na podlagi njene imanentne nezmožnosti v svojem jedru, jedro je nestrukturalizabilno, nezcedljivo na razmerja med elementi, ki jih strukturira. Struktura je formalna mreža diferencialnih razmerij, kjer en element pomeni zgolj razliko od drugega, in ker to velja za vse elemente, je že na začetku morala biti dana vsa. Strukturalizem je znanost o označevalnih dogodkih, struktura ni nič substancialnega, ampak samo pravilo nastopa označevalnih dogodkov.
- * Razlika med njima je, da CLS vidi strukturo kot neko 'objektivno', vnaprej postavljeno polje, vidi celo še po tem, ko je vse, Lacanu pa šele ne-vse omogoča pristop k celumu.
- * Označevalna serija predstavlja aspekt smisla, označena serija je njen korelativ predstavlja vse, kar je moč definirati skozi razliko.
- * V jeziku so samo razlike brez pozitivnih členov, lingvistični sistem je serija razlik med zvoki (označevalci), razlik, ki se kombinirajo s serijo razlik med idejami (označenci) (Saussur). V to serijo je treba še všteti 'razliko razlike', razliko med označevalcem in njegovo odsotnostjo. Kot del označevalca je treba predpostaviti njegovo lastno odsotnost → avtorefleksivna, paradoksalna razlika.
- * Osnovna predpostavka označevalske analize je da mora, če naj struktura sestoji, če naj ne razpade narazen, obstajati vsaj EN element, ki zavzema mesto izjeme, ki deluje kot paradoks, kot 'križišče', kratek stik obeh ravni, obeh navidez 'vzporednih' serij označevalca in označenca → ta element je MANA → nulta stopnja strukture, ki je hkrati presežek in manjko
- * Primer: prepoved incesta → množica potencialno dostopnih žensk se ne vzpostavi, ko je vsa, ampak ko ji manjka ena, ko postane ne-vsa, ko je mati kot ženska prepovedana, ko postane dvojno vpisano travmatično jedro, nulta stopnja ženskosti

6. KAJ BI LAHKO IMELO STATUS MANE V LINGVISTIKI

ZNOTRAJ POETIKE-POETSKE FUNKCIJA (NJEN UČINEK)

- * Jakobson opredeli poetiko kot integralni del lingvistike. Mesto POETSKE funkcije opredeli glede na dejavnike: pošiljalec, sporočilo, naslovljenec, kontekst, kod, stik, vsak od njih opredeljuje različno funkcijo jezika:
 - Kontekst → REFERENCIALNA funkcija (najpomembnejša)
 - Pošiljatelj → EMOTIVNA funkcija
 - Naslovljenec → KONATIVNO funkcijo (zvalnik ali velelnik)

- Stik → FATIČNE funkcije (zagotavlja nadaljevanje ali pretrganje komunikacije)
- Kod → METAJEZIKOVNA funkcija (preverja poš. in nas. razumevanje)
- Sporočilo → POETSKA funkcija (ni dominantna)
- * **METAFORA** (princip selekcije), ki tvori sistem oz. paradigmo, ki temelji na prepoznavanju podobnosti in **METONIMIJA** (princip kombinacije), ki tvori sintagmo, ki temelji na stičnosti. Metafora ustreza strukturi zgradbe sistema, metonimija načinu kombinacije elementov tega sistema. Metafora tvori zgodbo, metonimija njen potek.
- * Paradigmatski ekvivalenti so členi, ki so v istem členu sintagme med seboj zamenljivi.
- * Kubofuturistični vert – zaum → govor brez vsebine, beseda, ki ne označuje pomena, kjer sami zvoki hočejo biti govor. Gre za govor, ki nič ne pomeni, pa ima kljub temu učinek poezije. Je neprevedljiv, neprevedljivo je tisto, kar sploh ni napisano, ubesedljivo, kar ni mogoče izreči.
- * Teoretska lingvistika in teoretska psihoanaliza
- * Jeziki so realizacija govoric. Ob izjavi 'govorim' se predpostavlja: govoreči subjekt in njegov materini jezik. Vsi jeziki, kot sistem, znotraj katerega je vse prevedljivo, pa obstajajo brez protislovja le, če je to dvoje iz njega izključeno.

ZNOTRAJ SEMANTIKE – NIČELNI SIMBOL

- * Ničelni simbol = ničta simbolna vrednost, znak, ki zaznamuje nujnost dodatne simbolne vsebine, preprosta forma, simbol v čistem stanju in zatorej sposoben, da prevzame katerokoli simbolno vsebino. **Vprašanje manjka se kaže kot vprašanje presežka.**
- * Barthesov primer japonskega verza – pesmi **haiku**: to je kratek, preprost največkrat trivrstični zapis, 'fotografija' impresije, ni njegova diskripcija, kot je običaj v zahodnjaški poeziji. Haiku je prazna oblika, piše se zavoljo njega samega, namen je osvoboditev njega samega
- * Gre za problem neubesedljivega, zgolj intuitivno dostopnega in neinterpretabilnega. Haiku ponazarja enega glavnih vidikov mane, samonanašajočo se funkcijo, formo, ki jo je moč zapolniti z vsakršno vsebino, besedo, ki jo je moč vezati na vsako stvar.